

Geslachtofferd voor de soevereiniteit

DM
5-9-97

Het is een belachelijk schouwspel: de VN moeten alles doen om toch maar alsjeblieft een commissie te mogen sturen naar het oosten van Kongo om daar ter plaatse mogelijke schendingen van de mensenrechten te onderzoeken. De concessies aan Kabila volgen elkaar op en het lijkt onwaarschijnlijk dat er ooit een serieus onderzoek zal komen. In feite is het altijd hetzelfde liedje. Een staat die dat wil kan een dergelijk onderzoek op alle mogelijke manieren tegenwerken en he zelfs verhinderen door zich te beroepen op zijn nationale soevereiniteit.

De nationale soevereiniteit, in de betekenis van de afwezigheid van externe inmenging in interne aangelegenheden van een staat, is natuurlijk een goed en juist principe in het internationale recht. Zonder dat principe zou Irak zonder problemen Koeweit mogen bezetten en had Duitsland in 1940 zonder problemen België mogen binnenvallen. Maar dat is geen reden om het principe van de soevereiniteit te gaan verabsoluteren. De soevereiniteit of de afwezigheid van externe inmenging wordt tegenwoordig nog steeds geïnterpreteerd als de absolute vrijheid van elke staat om binnen zijn grondgebied te doen wat hij wil. Vroeger was dat inderdaad zo. Het nationale recht was een zaak die uitsluitend

de individuele staten aanbelangde en het internationale recht betrof uitsluitend de verhoudingen tussen staten. Maar het internationale recht heeft de laatste decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Er zijn nu ook heel wat regels van internationaal recht, waaronder de mensenrechten, die betrekking hebben op de relaties tussen staten en hun onderdanen.

En zoals in elk goed rechtssysteem kunnen eventuele problemen in de relaties tussen twee partijen enkel door een onpartijdige derde worden opgelost. In het geval van de relatie tussen een staat en zijn onderdanen is die derde per definitie iemand of een instantie van buiten de staat, bij voorkeur de VN aangezien die per definitie een neutrale houding heeft tegenover de staat wiens gedrag moet worden onderzocht. Externe onderzoeken moeten dus mogelijk zijn. De nationale soevereiniteit blijft van kracht maar heeft niet meer de beteke-

nis van volledige en exclusieve jurisdictie in het eigen grondgebied.

De staten die zich blijven baseren op een verabsoluteerde versie van de nationale soevereiniteit hanteren dus een verouderd begrip van internationaal recht. Het tragische hiervan is dat de VN, die als geen ander hebben bijgedragen tot de modernisering van het internationaal recht, ten dele verantwoordelijk zijn voor deze anachronistische verabsolutering. Het Charter van de VN heeft ertoe bijgedragen dat aan de nationale soevereiniteit een groter belang werd toegekend dan aan de mensenrechten. Om de mensenrechten te kunnen beschermen moet het mogelijk zijn te interveniëren in de zoge-

naamde interne aangelegenheden, en het Charter sluit deze mogelijkheid uit: *'Nothing contained in the present Charter shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of*

any state' (art. 2, par. 7). En aangezien nergens duidelijk wordt gemaakt wat nu juist wordt bedoeld met deze *matters* is elke staat vrij om dat zelf te bepalen, waardoor elke interventie zo goed als onmogelijk wordt.

Het Charter legt niet de nadruk op de bescherming van de mensenrechten maar wel op het zelfbeschikkingsrecht en de soevereiniteit van de volkeren en de naties (*'the territorial integrity or political independence of any state'*), hetgeen begrijpelijk is aangezien het Charter tot stand is gekomen na twee wereldoorlogen veroorzaakt door invasies. Een actie uitgaande van de VN met als doel het afdwingen van de internationale rechtsnormen is enkel toegelaten om de internationale of tussennationale vrede te handhaven of te herstellen en om *acts of aggression* tussen staten onderling af te straffen. Nergens in het Charter wordt gesproken over de daadwerkelijke en volledige toepassing of afdwinging van de mensenrechten of over het riposteren tegen daden van agressie die naar binnen zijn gericht, tegen de eigen bevolking. Men houdt het liever vaag: *'We the Peoples of the United Nations determined to reaffirm faith in fundamental human rights...'* Daarmee verplicht men niemand tot iets. Lees ook het art. 13, par. 1: *'The General*

Assembly shall initiate studies and make recommendations for the purpose of (...) assisting in the realization of human rights and fundamental freedoms for all'. Men zal de zaak bestuderen! Men zal *aanbevelingen* doen (niet meer dan dat) om te *helpen* bij het toepassen van de mensenrechten! Helpen? Wie gaat men helpen? Als de VN het niet doen, wie gaat er dan wel naleving van de mensenrechten afdwingen?

Zij die de mensenrechten hoog in hun vaandel voeren en altijd weer geschokt zijn door het leed en het ongeluk dat door het gebrek aan respect voor de mensenrechten overal ter wereld wordt veroorzaakt, kunnen niet anders dan concluderen dat de soevereiniteit geen absoluut principe mag zijn. Waarom is het wel mogelijk in Irak te interveniëren om een internationale rechtsregel zoals de soevereiniteit van een buurstaat af te dwingen, maar is het blijkbaar onmogelijk om de mensenrechten, die andere internationale rechtsregels, af te dwingen door interventie?

Soevereiniteit en mensenrechten moeten in een meer evenwichtige verhouding tot elkaar worden geplaatst. Het kan niet zijn dat de mensenrechten, en uiteindelijk ook de mensen zelf, worden afgeslacht op het altaar van de soevereiniteit.

Filip Spagnoli, licentiaat wijsbegeerte:

'Als de VN het niet doen,
wie gaat dan wel naleving
van de mensenrechten
afdwingen?'

